

En analys av en felaktig analys av 3:12-reglerna

P-O EDIN OCH SVEN-OLOF LODIN

REPLIK

I *Ekonomisk Debatt* nr 7 (2007) framför Per-Olof Bjuggren, Gunnar du Rietz och Dan Johansson¹ skarp kritik mot de gällande sk 3:12-reglerna rörande fåmansföretagarnas beskattning. Dessvärre präglas artikeln av förringande av det problem som den duala metoden medför men vad värre är också av missuppfattningar om grundläggande tankar bakom reglernas utformning.

Först kan konstateras att samtliga länder som infört en dual inkomstbeskattning med lägre proportionell skatt av kapitalinkomster har ansett att regler liknande våra 3:12-regler varit nödvändiga för att förhindra den omvandling av högbeskattade arbetsinkomster till lågbeskattade kapitalinkomster som systemet utan specialregler skulle medföra. Man ska komma ihåg att 60 procent av fåmansföretagen utgörs av sk försörjningsföretag, dvs företag vars inkomster till största delen är beroende av ägarens egna arbetsinsatser och där ägaren oftast är bolagets enda anställda. Utan några specialregler skulle dessa ägare genom att välja utdelning framför löneuttag kunna sänka sin marginalskaft från 68 till 49 procent vilket skulle ge 60 procent högre inkomst efter skatt. Så länge som vår inkomstskatt är starkt progressiv torde därför regler mot omvandling av arbetsinkomst till kapitalinkomst vara nödvändiga.

Det ska också konstateras att de länder som inte infört dual beskattning gör som Sverige gjorde före skatteomläggningen – dvs i princip lägger inkomster

från näringsverksamhet och kapital ovanpå eventuella arbetsinkomster och beskattar helheten efter en vanligtvis progressiv inkomstskatteskala. Då slipper man 3:12-problemen. Å andra sidan blir skattebelastningen oftast högre.

Artikelförfattarna accepterar egentligen inte att vårt duala system, med progressiv tjänsteinkomstbeskattning, kräver någon form av regelsystem som kan skilja på arbets- och kapitalinkomster i fåmansföretag. Men inom ramen för ett sådant synes de dock utan reservation förorda den sk normallönemodellen, som innebär att endast den del som kan anses som en skälig arbetsersättning ska arbetsinkomstbeskattas, medan överstigande belopp ska kapitalinkomstbeskattas. Man bortser från det faktum, som grundligt belysts i flera av lagstiftningens förarbeten, att det i praktiken är omöjligt att fastställa en ”normalersättning” med någon som helst precision. För det första varierar den från bransch till bransch. För det andra varierar ersättningsnivåerna inom olika branscher så mycket att det blir omöjligt att fastställa någon slags rättvisande normalersättning. Inom många konsultbranscher är variationerna enorma. En advokat kan tjäna allt mellan 300 000 kr och 5 miljoner kr per år. Var ska då normalersättningen ligga? Inget land har valt normallönemodellen även om den vid ett ytligt betraktande kan förefalla tilltalande. I stället har alla sett sig tvingade att gå den andra vägen att först fastställa vad som kan anses som en skälig kapitalavkastning och arbetsinkomstbeskatta överskjutande utdelning.

Författarnas beskrivning av hur lagstiftaren ser på behovet av riskersättning i systemet är direkt missvisande. Det är i och för sig riktigt att huvudregeln vid beräkningen av vad som enligt lagstiftningen ska anses som normalränta plus

P-O Edin var LOs chefsekonom under många år samt en flitig skatteutredare, bl a flerfaldig utredare av fåmansföretagarbeskattningen. Numera är han bl a ansvarig för Östersjöstiftelsens kapitalförvaltning.
perolof.edin@telia.com

Sven-Olof Lodin är f d professor i finansrätt vid Stockholms universitet. Han har främst forskat kring skatters olika konstruktion och effekter, har deltagit i ett stort antal statliga skatteutredningar och är flerfaldig utredare av fåmansföretagarbeskattningen. Han har också varit Näringslivets Skattesakkunnige.
lodin.s-o@telia.com

¹ Bjuggren m fl (2007).

skäligen riskersättning som en del härav anger statslåneräntan plus nio procent på satsat kapital. Författarna påstår först att nio procent endast motsvarar riskpremien för en diversifierad aktieportfölj. Man menar att för en entreprenör, som har sin risk i ett enda företag, är situationen en helt annan och frågar sig därefter "hur man kan vara så okunnig om hur en riskpremie beräknas" (s 23)!²

Uttrycket okunnighet faller dessvärre tillbaka på författarna, som helt förbisett att riskpremieberäkningen i 3:12-reglerna innehåller ytterligare en än viktigare komponent, nämligen lönesummeregeln som ökar det kapitalinkomstbeskattade beloppet betydligt. Redan när lönesummeregeln första gången infördes år 1994,³ på initiativ av Industriförbundet och LO, motiverades den med att den kunde ses som en riskpremie för dem som skapade arbetstillfällen. Emellertid har lönesummeregeln flera funktioner. Den utgör också ett incitament till expansion. Vidare är syftet efter den senaste betydande höjningen av de belopp som genom lönesummeregeln ska behandlas som kapitalavkastning även att höja lagstiftningens legitimitet, då genom lönesummeregeln även mycket stora vinster kan få kapitalinkomstbehandling. Härigenom undantas i praktiken större fåmansföretag från möjliga negativa effekter av regelsystemet. Författarna har uppenbarligen inte förstått lönesummeregeln funktion och de resonemang bakom den som särskilt utvecklas i rapporten "Reformerad ägarbeskattning – effektivitet, prevention, legitimitet" (Edin m fl 2005),⁴ som utgör grundvalen för 2006 års reform av 3:12-reglerna.

Betänkandet är för övrigt den mest utförliga redovisning som finns angäen-

de tänkande om och motiv för reglerna. En av artikelförfattarnas huvudpunkter är just avsaknaden av goda motiv. För att kunna tas på allvar i en seriös debatt är det nödvändigt att författare utgår från och beaktar relevant underlagsmaterial i stället för att själv tolka eller gissa hur lagstiftaren kan ha tänkt. Det faktum att de inte har rapporten "Reformerad ägarbeskattning" med i referenslistan – och inte heller använder den när de spekulerar om lagstiftarens motiv – kan inte tolkas som annat än att de undvikit detta underlag. Man får t o m intrycket att författarna kanske inte ens läst rapporten.

Lönesummeregeln innebär att ägaren utöver den framräknade avkastningen på satsat kapital som kapitalavkastning även får tillgodogöra sig 25 procent av företagets totala löneutbetalningar, inklusive lönen till ägaren själv, och till den del lönesumman överstiger 60 inkomstbasbelopp (ca 2,7 milj kr) ytterligare 25 procent. Lagstiftningen kan således anses använda den totala lönesumman, dvs i vilken utsträckning företaget skapar arbetstillfällen och expanderar, som ett bra schablonmått på risktagandets nivå. I vissa avseenden utgör antalet anställda ett väl så bra mått på risknivån för entreprenörer som egenkapitalinsatsen – under alla förhållanden är det ett bra komplement. Att 25 procent av lönesumman och nio procent på satsat kapital betraktas som *ex-ante*-kravet på riskersättning måste anses som generöst. Att därutöver få ytterligare 25 procent utrymme för den del av lönesumman som överstiger ca 2,7 milj kr (ca 10 anställda) gör att nästan alla större 3:12-ägare har obegränsat utrymme för kapitalbeskattad inkomst. Ytterst få företag lär ha en lönsamhet som överstiger

² Bjuggren m fl (2007, s 23).

³ Proposition 1993/94:234.

⁴ Edin m fl (2005). För en genomgång av 3:12-reglernas utveckling och bakgrundsmotiv under 15 år från starten 1991, se Lodin (2005).

50 procent av lönesumman. Det är heller inte många som når en lönsamhet på över 25 procent därav.

Om man tänker sig ett företag med ett av ägaren satsat kapital på så mycket som en miljon kr och med 10 anställda och en lönesumma på 2,5 miljoner kr, ger den satsade miljonen utrymme för en kapitalinkomstbeskattad utdelning på 131 600 kr medan löneunderlaget ger ett ytterligare utrymme på 625 000 kr i utdelning, dvs tillhoppa 756 600 kan utdelas. Enbart lönesummeregeln ger således här en riskpremie på motsvarande 62,5 procent av satsat kapital, även när detta är så högt som en miljon kr.

Effekten av lönesummeregeln blir att 3:12-reglerna för fåmansföretag med tio eller fler anställda knappast innebär någon merbelastning – annat än administrativt – utan tvärtom en lägre beskattning än av ägandet i flermansbolag eftersom utdelning och kapitalvinst dessutom endast beskattas med 20 procent i stället för normalt 30 procent. Hänsynstagandet till kravet på riskersättning torde vara mer än väl uppfyllt.

För de många försörjningsföretagen finns en särskild schablonregel som medger att ägaren alltid har rätt att få drygt 90 000 kr tillgodoräknat som kapitalinkomst. Något särskilt risktagande finns i allmänhet inte i dessa fall. Oftast har företagaren här endast satsat 100 000

kr i aktiekapital. Att få tillgodoräkna sig en tänkt årlig avkastning på 90 procent är i vart fall inte snålt beräknat. Det ska också konstateras att 3:12-reglernas kapitalavkastning räknas på vinst efter bolagsskatt. Räknat före skatt motsvarar det statslåneränta plus ca 14 procent.

Det finns således ingen grund för författarnas slutord att lagstiftningen strider mot slutsatserna i ekonomisk teori och inte tar hänsyn till att det krävs en högre riskkompensation för att investera i ett företag än i en aktieportfölj etc. De nuvarande 3:12-reglerna bär dessvärre på ett arv som gör att de fortfarande felaktigt uppfattas medföra en merbeskattning av företagsamheten. Det är synd att Bjuggren, du Rietz och Johansson låtit sig förledas att gå i den fällan.

REFERENSER

Bjuggren, P-O, G Du Rietz och D Johansson (2007), "3:12-reglerna: en ekonomisk analys", *Ekonomisk Debatt*, årg 35, nr 7, s 18-29.

Edin, P-O, I Hansson och S-O Lodin (2005), "Reformerad ägarbeskattning – effektivitet, prevention, legitimitet", Finansdepartementet, Stockholm.

Lodin, S-O (2005), "Femton år med 3:12-reglerna, några principiella synpunkter", i Ståhl, K och P Thorell (red), *Festskrift till Nils Mattsson*, Iustus Förlag, Uppsala.

Regeringens proposition (1993/94:234), *Vissa inkomst- och företagsskattefrågor, m m.*